Budapest, Sipeki Balás-villa, a Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetségének székháza

fotó: Arnóth Ádám

A Budapest székesfőváros híres városi közparkjának külső peremén futó Hermina út középtájékán áll a Lechner Ödön tervei szerint 1903–05 között felépült sipeki Balás Béla (1863-1944) ügyvéd villája. A kétszintes szecessziós villát az építtető ügyvéd örökös híján a Hermina Mezei Egyházközségre, a Vakok Szövetségére, illetve a Vakokat Gyámolító Országos Egyesületre hagyta. A második világháborút követő évtizedek civil társadalmat is érintő jelentős átalakulásai közepette 1953-ban az egyesület beolvadt a Vakok Szövetségbe, ami megvásárolta az egyházi tulajdonrészt. 1973-ban egy új épületrészt építettek a villa hátsó oldalához közösségi események, valamint a látássérültek életvitelét támogató szolgáltatások téri szükségleteinek befogadására. A jogutód Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége a kezdetektől gondos gazdája az intézményesült érdekvédelmi szervezet székházának, a szerény keretek között meg-megújuló villa az évtizedek alatt változásokat hozó használatában nagyrészt megőrizte gazdagon tagolt századfordulós architektúrájának főbb jellegzetességeit, ugyanakkor az átépítések és szakszerűtlen karbantartások mellett összművészeti teljessége sokat veszített fényéből.

A sipeki Balás-villa az örökül hagyó anyagi és szellemi felelősségvállalásának máig hiteles helyszíne – méltóképp emlékeztet a közjóért emberiességével munkálkodó, köztiszteletben álló politikus és a társadalmi felelősségvállaláson alapuló közösségi (civil) szerveződések kitartó érdekképviseleti munkájának fontosságáról. A mintegy 650 m2-es villaépület az egykori egyesületi elnök Balás Béla hagyatékaként mintegy háromnegyed évszázada a központja a látásukban korlátozottak civil közösségi alapú egyesületi szövetségének. Az

érdekképviseletet folyamatosságával megjelenítő „székház” valójában szolgálatot fogad be – a változó környezeti feltételek kortárs igényei szerint működő közösségi irányító központ. Belső életével az adminisztrációnak éppúgy helyet ad, miként használja a mai kor technikai fejlődése adta támogatást és az életmód-tanulást is segítő közösségi helyszín.

Az épületegyüttes megújítása ezzel összemérhetően közösségi tett. Állami forrásbiztosítás mellett az egyesületi bázisú civil közösség hálás gondoskodással viszonyult örökségéhez: a szecessziós villaépület reprezentatív megjelenésének, a tömegalakítás és térformálás építéskori szellemisége helyreállításában gondolkodott, a történeti terek rekonstruálását elsődlegesnek tekintő, háttérbe húzódó korszerűsítés igényével alkalmazkodott a legszükségesebb szervezet-irányítási funkciók elhelyezésében és az újabb közösségi téri igényeket egy különálló épületbe a legkorszerűbb támogató technológiákkal csoportosította. Mindezt gondos feltáró munka és értő kortársi tervezői viszony szolgálta lépésről-lépésre, melyet a használó felől figyelmes és konstruktív igénymegfogalmazás segítette. Ezzel a történeti villaépület fennmaradt értékei korhűen megújulhattak, az eltűnt-elveszített értékek újrateremtésével teljesebbé válhatott az egykori értékközösség olvashatósága – s mindemellett az egykori magánhasználati terek közösségi eseményekre alkalmassá tétele új bútorzattal helyezkedhet be kortárs használatába. A restaurátori helyreállító szemlélet, a hagyományos kompozíciókat érzékenyen továbbíró látásmód és a formai elemkészlet igényes összhatására alázatosan odafigyelő de egyszerre saját hangú tervezés és kivitelezés szép egyensúlya jellemzi a helyreállítást. A hátsó udvarban elhelyezkedő (régi helyén újonnan felépített) korszerű épületszárny és a villa hátsó épülettraktusát kortárs továbbírásaiban az évtizedek sérüléseit és elfeledettségbe mélyedő emlékképeit életre hívó új nyílászárók és részlet-kompozíciók összhangzata meggyőző. Rekonstruál a teljesség elérése érdekében, de bátran igazít és illeszt új elemeket – amiként kell azt, arányosan és alkalmazkodóan. Ilyen a történeti terekben is megjelenő új bútorzatok faltestszerű kezelése, a falburkolatok, a korpusztárgyak de még az új nyílászárók spalettáin is végigvonuló ív-sor motívumok alkalmazása, vagy a korabeli századfordulós architektúrákat jellemző sűrűn-rovátkolt vakolatfelületek mintázatát evokáló tölgy furnérozott rétegelt lemez bútorlapok meg-megjelenése. És ilyen a színkezelés, mely a jól beállított monokróm hatással a szecessziós megjelenést is szolgálja, és a szürke-zöldesszürke-türkizkék-törtfehér belső színharmóniát is jól olvashatóan kommunikálja.

A szecessziós villa értékfókuszú helyreállítása hagyományos módszertant és korszerű továbbírási szemléletet egyként magas színvonalon alkalmaz a tervezésben és visz végig a kivitelezésben. Kevéssé igaz mindez az új épületszárnyra és a szabadtéri és kertművészeti megoldásokra, mely részben a jogszabályi kötöttségek (kötelezően telepítendő parkolók száma) vagy épp praktikusság (fedett-védett kültéri közlekedő kialakítása) okán, de a minőségien megújított történeti épület (és kerítés) köztéri feltárulását nem előnyére befolyásolja. Ugyanakkor a jelzésértéken túllépő tárgyalkotási szándék: az új terasz-mellvéd és azzal összefogottan kialakított hátravezető árkád éppenhogy egyensúlyi jelenléttel bír.

Egy helyszínhez alázattal viszonyuló, de önazonossággal bíró, tudatos építészi magatartást mutató, kortárs szellemiségű helyreállítással a sipeki Balás-villa az örökség gondos kezeléséről ad tanúságot.

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága ICOMOS-díjat adományoz a budapesti sipeki Balás-villa példaadó műemléki szemlélettel történő helyreállítása és egyszersmind kortárs építészeti értékekkel azt tovább gazdagító örökségkezelés elismeréséül.

fotó: Arnóth Ádám

Stáblista

Generáltervező: dmb műterem kft

Vezető tervezők: Falvai Balázs DLA; Nagy Márton DLA; Ónodi Bettina; Török Dávid DLA
Építész munkatársak: Fekete Tünde; Györgyi Ábel; Megyesi Miklós; Soltész Angéla
Tartószerkezetek: dr. Medek Ákos

Épületszerkezetek: Higi Balázs

Gépészet: Mangel Gyula Zoárd
Elektromos Tervezés: Rajkai Ferenc Vilmos
Akadálymentesítés: Pandula András
Kertépítészet: Massány Edina
Útterv: Tódor Dénes
Közművek: Székely Lajos
Művészettörténészek: Csomortány Levente, F. Dóczi Erika, Gömöri Judit
Kopolit üvegfalak: Glass World Kft.
Megbízó: Magyar Vakok és Gyengénlátók Országos Szövetsége